

CESTA VZPOMÍNKAMI

Aktivizace seniorů



Hana Mudrová

CESTA VZPOMÍNKAMI

Aktivizace seniorů

Grada Publishing

Upozornění pro čtenáře a uživatele této knihy

Všechna práva vyhrazena. Žádná část této tištěné či elektronické knihy nesmí být reprodukována a šířena v papírové, elektronické či jiné podobě bez předchozího písemného souhlasu nakladatele. Neoprávněné užití této knihy bude **trestně stíháno**.
Automatizovaná analýza textů nebo dat ve smyslu čl. 4 směrnice 2019/790/EU a použití této knihy k trénování AI jsou **bez souhlasu nositele práv zakázány**.

Hana Mudrová

Cesta vzpomínkami

Aktivizace seniorů

Vydala Grada Publishing, a.s.
U Průhonu 22, Praha 7
jako svou 10324. publikaci

Odpovědná redaktorka Petra Královcová
Jazyková korektura a redakce Štěpán Sirovátka
Sazba a zlom Jaroslav Kolman
Počet stran 176
1. vydání, Praha 2025
Vytiskly Tiskárny Havlíčkův Brod a.s.

© Grada Publishing, a.s., 2025
Cover Photo © foto_and_video/Shutterstock, 2021
Cover Design © Grada Publishing, a.s., 2025

Názvy produktů, firem apod. použité v knize mohou být ochrannými známkami nebo registrovanými ochrannými známkami příslušných vlastníků, což není zvláštním způsobem vyznačeno.

Postupy a příklady v této knize, rovněž tak informace o lécích, jejich formách, dávkování a aplikaci jsou sestaveny s nejlepším vědomím autorů. Z jejich praktického uplatnění však pro autory ani pro nakladatelství nevyplývají žádné právní důsledky.

ISBN 978-80-271-8304-3 (ePub)
ISBN 978-80-271-8303-6 (pdf)
ISBN 978-80-271-6042-6 (print)

Obsah

Předmluva 7

-

Jak to celé začalo 9

-

Část první: Vzpomínej a poznávej 21

-

Část druhá: Uč se 129

-

Rozbor přípravy a provedení programu 145

-

Literatura 175

Předmluva

Tato kniha vychází z praxe v pobytovém zařízení pro seniory a z potřeb klientů v terénu. Novela zákonů o sociálních a zdravotních službách (Zákon č. 38/2025 Sb., kterým se mění zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony) zvýšila nároky na plnění některých standardů péče. Následné přesuny priorit a struktur financování mohou mít nepřímý dopad na dosavadní programy a možnosti aktivizací či dostupnost prostředků na kulturní vyžití obyvatel pobytových zařízení.

Proto věřím, že se právě tato kniha uplatní v různých typech sociálních služeb a inspiruje naše občany v oblasti kulturní, určené široké veřejnosti.

Považuji za velmi důležité zamyslet se nad možnostmi, jak poměrně lacino zajistit různé související aktivity těch nejslabších z nás – dlouhodobě nemocných a seniorů, které na sebe navazují, a dokonce mohou tvořit dlouhodobě provázaný program. Ve společnosti je důležité vytvářet příležitosti, které propojí všechny generace a umožní jim společné zážitky.

Při čtení popisu postupných změn v sociální službě v něm mohou různí profesionálové spatřit podobnost s průběhem nebo problémy svých vlastních snah. Možná je potěší, jak dobře svou práci promýšlejí. Možná jim kniha napoví, jak dál, jak to udělat po svém, v jejich odlišných podmínkách.

Také lidé, kteří pečují o své blízké v domácnosti, zde mohou nalézt detaily, které je nasměrují k hlubšímu pochopení dějů a možností přímo v jejich každodenní činnosti. Kniha chce inspirovat a vést rovněž ty, kdo se zamýšlejí nad prací se skupinou seniorů mimo sociální zařízení v občanských sdruženích, komunitních centrech nebo knihovnách.

Zvu vás k seznámení s mnoha činnostmi, tak jak postupně směřovaly od běžných programů ke vzpomínání a dále až ke vzdělávacímu programu pro skupinu lidí s různou minulostí, znalostmi a zdravotními omezeními.

Zároveň děkuji všem lidem, kteří se se mnou tohoto dobrodružství během patnácti let zúčastnili, ať jako spolupracovníci z řad klientů, veřejnosti, nebo z řad kolegů a kolegů.

Hana Mudrová



(Gerd Altmann, Pixabay 2012)

JAK TO CELÉ ZAČALO

Ovzduší na začátku	11
Skupiny klientů	12
Motivace a prostředí klientů	13
Výhody před rokem 2007	16
Dopady změn	18

Nelze pominout startovní čáru, kterou byl 1. leden 2007. Tehdy začal platit Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, který hodně změnil. Změny byly pro veřejnost často nenápadné, avšak pro lidi pečující profesionálně, stejně jako v rodinách a sousedství, velmi zásadní.

Tehdy jsem začala pracovat v domově, jehož rozvoj se jistě podobá mnoha jiným. Podobné příběhy se dodnes odehrávají všude tam, kde se lidé snaží rozumět své práci a pro své klienty udělat to nejlepší. Podpořit je a pomoci jim důstojně trávit čas, udržet současné schopnosti, nebo je dokonce rozvíjet. Byla jsem svědkem změny a zároveň pomocníkem, hybatelem a metodikem těchto snah.

Zároveň jsem mohla slyšet i pozorovat, jak se se změnami v personálním obsazení mění kvalita různých služeb, a to po celé zemi. Dochází k rozvoji a mnoho snah se daří, ale potom zase mnohé upadne v zapomnění, noví pracovníci nerozumí smyslu té či oné práce. Potom se objeví „nová vlna“, opakovaně a ztěžka se nacházejí pozapomenuté principy a znovu se „vynalézá kolo“, což bez informací a návodů může každou snahu vyčerpát. Musí to tak být? Musíme znovu a znovu plýtvat nápady a silami lidí, kteří chtějí svou práci dělat co nejlépe? Smíme dopustit další ztráty motivace a vyhoření těch, kdo chtěli pracovat co nejlépe?

Ovzduší na začátku

V lednu 2007 jsem nastoupila jako sociální pracovníce v domově pro seniory v Hranicích u Aše. Společně s kolegyněmi, kolegy a hlavně s našimi klienty jsme procházeli cestou vedoucí od ovzduší především zdravotnického k tomu, co by měla více splňovat služba sociální.

Veřejnost proměny domovů nijak zvlášť neviděla, o potřebách zdejších lidí nikdo „venku“ příliš neuvažoval. Vládlo historicky upevněné povědomí, že se potřební lidé třídí tak, aby měli v institucích vždy péči odborníků, a doma by tomu nikdo nerozuměl.

Tento domov byl historicky komunita, kde se většinou poměrně dobře žilo. Zpočátku sem přišli zdejší, kteří se dobře znali, potom se promísili s dalšími a přestěhovali se z několika budov do jedné větší. Hlavně se cítili zajištění proti vnějším vichrům a měli jisté výhody.

Když někdo například opotřeboval kartáček na zuby, nafasoval nový. Byla to povinnost ústavu, dodávat mýdlo a jiné toaletní potřeby. Lidé však spali

v povlečení zřetelně orazítkovaném velikými, nepřehlédnutelnými nápisy. Také jejich vlastní oblečení bylo postupně nahrazováno ústavním, pocházejícím z darů. Také s razítky, někdy bohužel na dost viditelných místech. Když se někdo svlékl v ordinaci a přes tílko měl veliké razítko ústavu, asi mu nejlíp nebylo. Nebylo možné si nic ukrýt, stolky ani skříně nebyly uzamykatelné, i obyčejný igelitový sáček tu byl vzácný. Občas se ztratily bankovky, omotané toaletním papírem a strčené mezi matrace nebo pod prostěradlo, když vypadly při převlékání lůžek. Lidé chtěli mít peníze u sebe – a nebylo, jak je bezpečně uschovat.

Skupiny klientů

Začnu nejvíce problematickou skupinou, lidí často dobře pohyblivých, kteří z nějakého důvodu nemohli zůstat doma. Někteří bývali rozhodnutím úřadu víceméně „odklizení“ z ulice. Kdosi za ně rozhodl, že když nemají kam jít, budou přijati do jakéhokoliv domova, kde bude zrovna místo, protože nikoho nelze nechat jen tak na ulici.

Stáli tito lidé opravdu všichni pouze o teplo, zajištění a přístřeší domova pro seniory? Stali se například z problematických lidí, špatně se snázejících s okolím, najednou jehňátky?

Nestali, kdepak, ale bylo tu jisté řešení: když v jednom domově „zlobili“, šli jinam. Muselo prý o ně být postaráno, takže vystřídali dva tři domovy a všude jim bylo jen domlouváno. Do roku 2007 nebylo možné službu pro ně ukončit. Dotyční lidé se tím pádem spoléhali, že je společnost nesmí jen tak nechat, nepostarat se, že neexistuje „být vyhozen“. Žili si tudíž v domovech po svém. Nadávali, házeli nádobím, napadali ostatní, opíjeli se, kouřili na pokojí a v postelích, znečišťovali okolí.

Podobně přicházeli do domovů pacienti z LDN, pokud žili osamocené a opět kdosi vyhodnotil, že doma být bez pomoci nemohou. Často během nemoci rodina rozhodla o jejich bytě, protože lékaři sdělili, že návrat domů je vyloučen. Tvrdohlavý nemocný žil dál, ale nebylo už kam ho vrátit. Byt byl obsazen, prodán, věci zmizely. Přicházeli sem i lidé po náhlé nemoci nebo úrazu. Těšilo nás, kdykoliv přijali naši podporu a začali se snažit o větší sebeobsluhu a vlastní pohyb, třeba na vozíčku.

Žili tu také lidé, kteří se rozhodli požádat o domov (anebo podlehli tlaku rodiny) s tím, že potřebují pomoc a rodina ji neumí nebo nemůže poskytnout.

Rodina žádala jistotu, že jejich drahý bude v teple, čistý a najedený a bude brát správné léky. Rodiny často ještě po dalších deseti letech od 1. 1. 2007 netušily, co by měly od služby chtít, snad jen „hodné sestřičky“. Nechápal, proč jim vysvětlují možnosti aktivizace a volnočasových programů. Klienti z této skupiny byli často velice trpěliví a vděční.

Další skupinou lidí byli jedinci dobrovolně obětující sama sebe. Přenechali v určitém věku mladší generaci byt a „uklidili se“ do domova. Během let jsem slyšela hodně stížností a povzdechů rodin, jejichž maminka nebo tatínek se rozhodli za sebou zavřít dveře domova, všem možnostem navzdory. Chvilí změnu statečně nesli, ale hrozil propad do smutku a rezignace, pokud rodina ustávala v návštěvách a nebrala je k sobě na „propustky“.

Pro porozumění jejich situaci jsem nemusela chodit daleko. Touto věcí nás totiž rozčilovala moje maminka. Občas pronesla, že ví, co je správné se sebou udělat. Že prý ví, kam patří, až bude čas, že uvolní místo, nebude překážet a tak dále. Bylo to děsivé. Měla přitom u nás svůj pokoj, naprosté soukromí, kdykoliv přijela. Co jen si to generace dnešních osmdesátníků devadesátníků vzala do hlavy?! Jak je přesvědčit? U nás pomohl pejsek a čas. Maminka přes všechny své odklízecí plány dožila s pomocí naší a pečovatelské služby ve svém bytě, s milovaným jezevčíkem.

Motivace a prostředí klientů

Představila jsem vám různé skupiny obyvatel s odlišnou motivací. Také jejich označení se měnilo, od obyvatel po klienty a uživatele služeb, třebaže nadále zůstávali týmiž lidmi a ti naši by se chtěli nazývat pouze obyvateli svého nového domova.

Na počátku jsem tehdy viděla různé složení klientů. Od těch, co si hodlali užívat různých nabídek a těšit se ze společných dnů, přes lidi, kteří byli zvyklí zúčastňovat se čehokoliv, až po ty, kdo hodlali pouze přežívat. Jejich úmysly a pocity se během času proměňovaly.

Někteří sem byli dáni z nouze a museli strpět čekání na konec života jinak, než by si představovali. Nevěděli co chtít, ale všechno, co se dělo, bylo určitě špatně. Chyběla jim jakákoliv motivace, hodlali tudíž alespoň vytěžit všemožné výhody a zůstat sví, včetně nadávání na to, jak špatně se jim tu žije a co všechno jim vadí. Byli tu v teple, suchu, najedení, měli dost času demonstrovat své pohrdání nad zbytečným pinožením se za zábavami, z nichž nic nekouká.

Podobně tomu bylo v devadesátých letech na mnoha místech. Po roce 2000 měly sestry a ošetřovatelky školení o standardech kvality péče, lidské důstojnosti a podobně, ale co je to platné, pokud člověk přebývá na pokoji s pěti šesti postelemi? Nemá žádné soukromí a jeho původní majetek se postupně tenčí, protože si ho může kdokoliv přisvojit?

Na vybavení pro seniory a postižené se až do mého příchodu příliš prostředků nevykládalo. (Zde jsem pouze svědkem, já sama nic nezměnila, začala se však měnit doba samotná a konečně přinášela další možnosti.)

Tehdy byste slyšeli trpká slova mnohých ředitelů o tom, že sponzoři raději odbarují děti, protože to vypadá hezky. Seniori byli v darech a pomoci na posledním místě.

Obrovskou událostí v našem domově ještě před rokem 2007 byla například výměna železných postelí v několika pokojích za pohovky s úložným prostorem. Vše z daru od rušeného hotýlku. Takže použité váleudy, a přesto pro klienty doslova přepych! Na dalších pokojích se postupně měnily postele za lepší ošetřovatelská lůžka, darovaná z německých penzionů pro seniory. Když se po roce 2007 objevila dokonce lůžka s elektrickým ovládním, to teprve byla senzace!

Možná si při tom vzpomínání řeknete, že ve vašem městě bylo ještě hůř, například existovaly větší společné ložnice. Nebudu se přít. V roce 2008 jsem na školení od kolegyně slyšela o paní ředitelce v Jizerských horách, která už prý pohrozila odchodem, jestli město konečně nezačne řešit proměnu domova, kde spalo kolem deseti lidí na pokoji. Ostatně na psychiatrii jsem ještě v roce 2013 viděla pokoj sedmilůžkový, a to pod uzamčením.

Společenské odsouvání problémů starých lidí často zachycovala tehdejší média i různé debaty. Mladší ročníky kritizovaly akční důchodce, domáhající se práva na sedadlo v MHD, nadávající, hrnoucí se do obchodů pro slevy. Obviňovali je z podílu na minulosti – a jak to bývá, šmahem všechny bez rozdílu.

Někdy jsem tehdy narazila na otázky, čím prý by si tito lidé měli zasloužit naši úctu nebo respekt. Stáří prý automaticky nezakládá nárok na ohledy, nebo dokonce úctu. Věřím, že toto ovzduší se velmi přesně odráželo právě v nechuti sponzorovat služby pro seniory nebo na ně přispívat.

Znovu toto ovzduší vystrčilo růžky v souvislosti s pandemií covidu-19. Na jaře 2020 se již většinou nakazili a umírali staří, hodně nemocní lidé, takže jarní nouzový stav budil nevoli. Teprve když se více mluvilo o dopadech na mladší ročníky, brali lidé nebezpečí na vědomí víc. Podobná atmosféra poznamenala také podzim 2020, protože se opět objevily teorie o výmyslu a podobně.

Všichni jsme zaznamenali neúctu a lhostejnost vůči seniorům, včetně obecné lhostejnosti k děsivému uzavírání domovů, kde se lidem nedostávalo ani programů, ani osobních kontaktů s rodinami. Od předjaří 2021 se konečně mluví o faktickém věznění a strádání starých lidí kvůli vládním opatřením.

Vraťme se však opět na začátek nového směřování, do roku 2007. Na jedné straně senioři potřebovali cítit, že nejsou mezi námi pouze trpěni, na straně druhé nechťeli být jen litováni a zahrnováni soucitem. V praxi domova se chování některých seniorských nespokojenců velmi lišilo od obecných představ ubohých opuštěných staroušek.

Přišli dobrovolníci, zapívali, zahráli, obdarovávali – a část lidí přebrala dárečky, hlavně sladkosti, načež bez zájmu odešla z jídelny. Dejte věci zadarmo a nic za to od nás nečekejte. Divné chování, podle mne však pochopitelné. Vůči lidem zvenčí samozřejmě velice nevhodné.

Pracovnicím neuměl toto chování nikdo vysvětlit. Dívaly se po sobě, styděly se před návštěvami a ptaly se, jakže se mají k těm nevděčnickům chovat. Vždyť se takto nechovali jen klienti odklizení z ulice, ale většina. Věřím, že toto chování vyplývalo a ještě leckde vyplývat může z celé spleti pocitů a stavů těch, kdo se cítili být odstrčení, odsunutí kamsi na okraj zájmu, čekateli na konec. Mají tedy být vděční za almužnu, jen proto, že si někdo odškrtne uspořádání akce? Svou roli sehrálo i dojetí, že přišli nějací cizí, že si vzpomněli oni a ne „moji“. Snaha ovládat se, vliv dalších klientů – nelze zkrátka tento propletenec jednoduše rozplést a všechny šmahem odsoudit.

Dovolte mi citaci z knihy Heleny Haškovcové *Fenomén stáří* o tom, co měli senioři dlouhá léta pod kůží. Cituje tu nejdřív psychiatra Kamila Kalinu:

Odejít do ústavní péče znamená odejít na „poslední štaci“. Případné návraty jsou nereálné. Proto má ústavní pobyt charakter konečný, „finální“. Není divu, že na člověka padá hrůza, ať z potenciálního, nebo faktického přijetí do domova důchodců. Odejít „tam“ znamená přijmout roli dožívajícího, jehož jedinou perspektivou je nevrátit se. Odloučeně, v ústraní a mezi neznámými lidmi, ať již to jsou spoluobytelé, nebo ošetřující, má dožít svůj život, který už svět produktivních lidí nezajímá. Člověk se propadá do anonymity a zapomnění, a to v období, kdy je nejen živ, ale kdy jeho osobní charakteristiky vyžrály v heterogenní a nezaměnitelný obsah. (Haškovcová, 1990, str. 194)

Tento popis, vydaný ve zmíněné knize v roce 1990, je shrnutím mnoha dalších situací, které mi umožnily chápat rozpoložení seniorů ve chvílích, kdy se cítí být ohroženi svým změněným zdravotním stavem nebo když se z jakéhokoliv důvodu smířují s „nezbytným“ odchodem z domova.

Výhody před rokem 2007

Žilo se dosud v takových domovech špatně? Jistě bych je neztracovala z hlediska lidí poměrně zdravých nebo těch, kdo si udrželi dobré vztahy s rodinou. Bývali tu lidé, kteří si jezdili po příbuzných a do domova se vraceli kvůli vyplácení zůstatku důchodu nebo aby se vyleželi z nějakých obtíží. Pobyt zde byl velice levný. Kdo jezdil na takzvanou dovolenku (návštěvu rodiny nebo přátel), tomu bylo navíc zpětně proplaceno jídlo za dobu, kdy byl pryč. Pokud v domově získal nějaké sem darované šatstvo a potřeby, mohl tím dokonce obdarovat jiné. K tomu bylo pravidlem, že ústav pořádal zdarma kulturní akce, zájezdy a podobně. Chodil sem pravidelně lékař, nečekalo se hodiny v čekárně.

V našem konkrétním domově vládla rodinný duch, protože tu lidé žili a společně stárli celé roky, ba dokonce desetiletí. Byli tu lidé, kteří přišli poměrně mladí, ještě pomáhali s pomocnými pracemi v kotelně, zahradách nebo kuchyni, dostávali i plat. Těch několik hodně nemocných a postižených mělo velmi dobrou péči.

Lidé se občas sesedli ke kávě a povídali, zazpívali si se sestřičkami, vyráželi do lesa na houby a borůvky. Dokonce i rána začínala zpěvem na jednotlivých pokojích, hlavně tam, kde byli lidé ležící.

„Dobré ráno! Tak jakoupak si tady zazpíváme?“ bylo možné slyšet, když směna vyrazila s vozíkem na prádlo a umyvadly do pokojů. Když postupně přibývalo lidí s velkou potřebou pomoci a lidí na ranní směnu ubývalo, umlkal i zpěv. Pokud jsem se před kolegyní z vedení ústavu zmínila, že jsou pracovnice přetížené a je to znát i na detailu, že už dva tři měsíce se nikdo ráno nerozezpíval, kroutila hlavou, co je to za podivnou metodu měření. Možná to podle ní souviselo i s proměnou osob v personálu – jenže právě ty zpívající tu stále ještě byly.

Personálu byl tedy na samém začátku mého působení (2007) v poměru na počet nejslabších a nejméně nemocných dostatek, měl čas s lidmi docela běžně, po sousedsku posedět. Navíc se většina sester a dosavadních ošetřovatelek znala ze zrušené nemocnice v sousedním městě. Pýchou tohoto konkrétního domova byla vždy čistota a klid, až překvapeně a obdivně komentované návštěvami. Pro klienty samotné bylo důležité již zmíněné přátelské ovzduší a výborná domácí kuchyně.

Když jsem nastoupila do služby pro seniory, rozhlédla jsem se a konstatovala, že právě tady se mnoho z principů zachování a podpory lidské důstojnosti uplatňuje. Dělo se tak způsobem naprosto samozřejmým, vycházejícím

z postojů samotných jednotlivých pracovníků. Na mně bylo zpočátku jen tolik, abych spontánnímu dění a vztahům dala písemnou podobu a pomohla pravidla kolegům více ozřejmit, prohloubit a také obhájit před kontrolami.

Zároveň došlo k velké změně financování. Místo dávky „na bezmocnost“, na niž jen tak někdo nedosáhl, byly od 1. 1. 2007 stanoveny nové dávky příspěvku na péči (dále PnP), které již skutečně umožnily větší zajištění pomoci všem potřebným. Lidé si mohou zaplatit službu všech, kdo jim pomáhají, u pobytových služeb patří příspěvek dané organizaci.

Jistěže to je pouze příspěvek na zaplacení péče, nikoliv naprosto vše pokrývající dávka. Jenže člověk tehdy dostal místo dávky prvního stupně (nějakých 485 Kč) celé dva tisíce a místo druhého také víc jak čtyřnásobek. Lidé sice museli oželet „hůlkovné“ (200 Kč měsíčně), tedy příspěvek na oděr oděvu o berle, ale další stupně dávky se také citelně navýšily.

Jak jsem vysvětlila, PnP patří pobytovému zařízení, takže lidé se při pohledu na závratné sumy, které je mýjely, cítili velmi ošizeně. Jen si to představte, sami před důchodem vydělávali kolem tří tisíc, a teď měli nárok na dávku třeba celých čtyř nebo osmi tisíc! A hned jim to sebrali! Kolik jen bylo sporů a počítání, že pobyt spolkně skoro celý důchod a sociální dávka přece patří člověku do ruky!

V našem hranickém domově ve chvíli zlomu, kolem 1. 1. 2007, žilo méně než dvacet lidí s příspěvkem na bezmocnost. Z celkových 65. Tento poměr byl podobný ve většině takových domovů. V rovině ošetrovatelské již tehdy nebyli tito lidé stoprocentně soběstační, od mytí a koupání až po problémy s inkontinencí. Stále více se objevovaly potíže s popleteností a pamětí. Jenže příspěvky na „bezmocnost“ se do té doby příliš nerozdávaly.

Ještě v prosinci 2006 prošel domovem posudkový lékař, většinou se prý s lidmi mile pozdravil – a nikomu nic nového nepřiznal. Viděl hole, berle, lidé mu však říkali, jak se skvěle pohybují, jak všechno dokážou sami. Ještě dnes se s tímto hrdým hlášením, jak je starý člověk fit, jak si všechno udělá, setkávám – většinou právě při sociálním šetření žádosti o příspěvek na péči.

Naštěstí změna přišla hned od zmíněného 1. ledna. Bylo nutné rychle vypsat žádosti na sociální odbor města, projít potřeby žadatelů, zvládnout s kolegy sociální šetření. Pracovníci tehdejších městských odborů jsou podle mne stále nedocenenými hrdiny oné doby. Měli se co otáčet, na starosti měli jak „terén“, tak okolní instituce. Nevěříte?

Nebyli jsme jediným ústavem v okolí. Během jediného roku jsme však měli bez příspěvku na péči pouze dva klienty, a to včetně nově přijatých. Zároveň se

změnila pravidla pro příchod nových klientů. Domovy jednaly s lidmi o přijetí samy, jejich sociální pracovníci s vrchními sestrami nebo řediteli je navštívili doma a v LDN, seznámili se s nimi, posoudili, jaká míra pomoci bude potřebná. Žadatelé se mohli přijít podívat a sami si vybrat, kam by šli.

Dopady změn

Změn je mnoho a trvají. Domovy budou stále více sloužit především lidem s vysokou potřebou podpory, pomoci a péče. Právě ta rozhodne o přijetí, samozřejmě s posouzením celkové sociální situace (včetně hrozby domácího násilí). Domovy již nejsou a nemohou být levným náhradním ubytováním, kdy „staří“ přenechali byt „mladým“ a uklidili se do ústraní.

Ačkoliv si to nikdo neuvědomoval, v této oblasti stát hradil poměrně drahé pobyty lidem, kteří to ještě mnoho let nepotřebovali. Nyní nastal čas, aby se umožnil právě těm nejslabším členům společnosti co nejplnější život. Při všech jejich omezeních, ať už je to bolest kloubů a překonávání následků nemoci, nebo chátrající zrak, sluch, horšící se paměť.

Služby domovů mají každého podpořit v tom, aby byl jeho život důstojný, s dostatkem podnětů, přizpůsobených jeho omezením. Aby člověk své dny prožíval a nečekal odevzdaně na konec, stažený do ticha a bezmoci.

Zároveň jsme si my, sociální pracovníci, během dalších let mnohokrát potvrdili, že člověk doma nebo v LDN nemusí mít přiznaný příspěvek naprosto žádný, a přesto ho můžeme přijmout a přijetí obhájit před zřizovatelem (krajem) i inspekci z ministerstva. Právě proto, že po zažádání na příslušném úřadě se výše příspěvku může změnit. Mnoho potřebných lidí „v terénu“ se ještě dnes stydí o dávce jednat nebo ani netuší, že příspěvek na péči existuje. Další jsou zklamáni výsledkem řízení, po němž jim bylo přiznáno jen „několik stovek“ (v roce 2012 se první stupeň příspěvku snížil ze 2 000 na 800 korun, ale tato nižší částka ve skutečnosti není širěji dostupná, jak bylo slibováno).

Odhad zkušených kolegů a kolegyně se během jednání o přijetí, kdy sami provedou vlastní šetření, velmi často potvrdí. Ve stáří, kdy člověk překonává každodenní obtíže a skutečně by dosáhl snad jen na první stupeň příspěvku, totiž vše změni náhlá nemoc, zranění, dlouhodobé léčení. Najednou tu máme velmi potřebného člověka, který je silně závislý na pomoci další osoby. Dnes také znám několik soudržných rodin, které rozhodly, že péče o jejich milé je jejich povinností a dávka ať zbyde pro potřebnější.

Nemohu z výčtu vynechat neregistrovaná zařízení, jako jsou ubytovny, kam dochází asistenti poskytující péči. Nemusejí mít žádné vzdělání, jen na úřadu práce odevzdají smlouvu s klientem o poskytování. Jde o možnost vyvolanou praxí, kdy se chtěl o starého člověka starat někdo bez příbuzenského poměru, mimo rodinu klienta, například soused, kamarád.

Několik takových případů se vyskytlo i v médiích, přičemž péče byla dobrá, ale i na hraně trestnosti. Důležitou pro jedince zůstává šance zůstat skoro doma, přesunout se pouze do sousedství a nečekat na místo v domově.

Jenže tam, kde jsou klienty lidé velmi oslabení v rozhodování, může jít bohužel o byznys. Může zde dojít až k týrání, nedůstojnému zacházení, úmyslné izolaci. V takových případech sociální práce velmi citelně chybí. Přesto považuji tuto cestu za jednu z možností dalšího vývoje služeb – ovšem s jasnými pravidly, registrací a přítomností sociálního pracovníka.